

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגרח"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"ט כסלו תשפ"ז | **מסכת ערכין י"ב-י"ח** ♦ סופרים ה', י"ד - ה', י"ח | גליון מס' 1436

השבוע בגליון

♦ המשוררים בבית המקדש
♦ הגיל הראוי לעבודת הלוי בבית המקדש
♦ מלאכת השירה מן המלאכות הקשות במקדש
♦ מדוע לוי רשאי לעסוק במקדש במלאכה אחת בלבד
♦ מהות איסור לשון הרע
♦ מדוע ה"שולחן ערוך" התעלם מהלכות לשון הרע?
♦ טבילה במקווה לאחר לשון הרע
♦ מדוע אסור לגנוב 'לתועלת' ומותר לספר לשון הרע 'לתועלת'?
♦ העברת רשימות תורמים בין גבאי צדקה
♦ יום הולדת - לא תמיד משנה את גילו של האדם
♦ שתי ספירות בהפרש של מספר חודשים והמניין לא השתנה
♦ ראש השנה, מעין יום הולדת כללי

דף יא/ב עומדים על דוכנן ואומרים שירה

המשוררים בבית המקדש

בדפים אלו אנו עוסקים בשירת הלווים שבבית המקדש, אשר נעשתה בשירה בפה ובניגון בכלים, ואשר היתה מלווה על ידי בניהם הקטנים של הלווים, שהיו משמיעים את קולותיהם הצעירים "לפי שקול הלוים הקטנים דק ומתבל את קול הלוים הגדולים" (רש"י ד"ה "אומרים"), כמבואר במשנתנו: "אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלוים אומרים בשיר".

הגיל הראוי לעבודת הלוי בבית המקדש: הגמרא (חולין כד/א) מבארת, על פי האמור בתורה, כי הלווים החלו ללמוד את מלאכתם מגיל עשרים וחמש, ולאחר חמש שנות לימוד החלו לשרת בפועל בבית המקדש, בגיל שלושים. אגב, מכאן למדו הפוסקים, כי גילו של שליח הציבור בימים הנוראים לכתחילה לא יפחת משלושים שנה, משום שהתפילה היא כנגד עבודה שבמקדש (רמ"א "שולחן ערוך" סי' תקפ"א סעי' א', "משנה ברורה" ס"ק י"ב ושעה"צ אות כ"א).

לאור דברי הגמרא הנזכרים, פוסקים רבים התקשו בהבנת דברי הרמב"ם הבאים.

הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ג הל' ז') כותב: "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחלה, שנאמר זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה וכתוב אחד אומר מבן שלשים שנה, הא כיצד חמש ללמוד. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש שנאמר איש איש על עבודתו". לכאורה, ראשיתה של הלכה זו סותרת את סופה, שבתחילה כתב שאין בן לוי נכנס לעבודה עד גיל שלושים, ולאחר מכן כתב, כי מעת שהופך לאיש - גיל שלש עשרה שנים - הלוי מתחיל לעבוד.

תירוצים רבים נאמרו על כך.

יש שישבו, כי הגבלת הגיל אינה אלא לגבי עבודות נשיאת המשכן ממקום למקום (מהר"י קורקוס). הסבר נוסף נאמר, כי מגיל שלושים חובה לעבוד, ומגיל י"ג שנים ניתן לעבוד, כל זאת

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

מהיין אל הרבנות

מעשה מופלא מסופר על הגאון רבי יוסף יוזפא רוזנבורג זצ"ל, אשר כיהן כרב ואב"ד בהונגריה, לפני כמאה וארבעים שנים, וחיבר את הספרים יד יוסף ורביד הזהב על הלכות שבת ועירובין.

את החלק הראשון של ספרו הוציא רבי יוסף לאור בשנת תרכ"ג. גאוני הדור כתבו הסכמות נלהבות על ספרו, בהם האדמו"ר מצאנז בעל דברי חיים זצ"ל. הם מרחיבים בשבחי המחבר ומפארים את גדולתו ועוז תורתו, אך המבקש לאתר אם המחבר מכהן במשרת רבנות, לא ימצא לה זכר.

בשנת תר"ל, שבע שנים אחר כך, הוציא המחבר את החלק השני של ספרו, ועליו כבר חתם "יוסף יוזפא ראזענבורג, חופק"ק פישפיק לאדאן יע"א". בתקופה זו כבר התמנה למשרת רבנות.

על הנסיבות שהובילו אותו לקבל על עצמו את עול הרבנות, במעשה שלפנינו.

◂◂

בתנאי שקדמו לכך חמש שנות לימוד (שם וברדב"ז). ה"כסף משנה" מפרש, כי הלוי רשאי לעבוד בדרך קבע החל מגיל שלושים בלבד, ומגיל י"ג הוא רשאי לעבוד בדרך ארעי.

מלאכת השירה מן המלאכות הקשות במקדש: ה"כסף משנה" מבאר באופן נוסף, כי הגבלת הגיל אינה על עבודת השירה, שמלאכת השיר "היא חכמה גדולה וצריכה לימוד המוסיק"א". אכן, בעל ה"שלטי גיבורים" [ספר גדול על מלאכת המקדש ועניינייה, לחכם הקדמון רבי אברהם משער אריה] כותב, כי מלאכת השירה בבית המקדש היתה מן המלאכות הקשות, כפי שעולה מן הכתוב בדברי הימים (א' כה/ז), כי מתוך שלושים ושמונה אלף הלווים בני שלושים ומעלה שחיו בתקופת דוד המלך, נבחרו ארבעת אלפים להלל לקב"ה, ומאתים שמונים ושמונה בלבד מתוכם, היו "מלומדי שיר לה'". כמו כן נאמר (שם), כי המשוררים לא עסקו ביתר מלאכות המקדש, כי אם במלאכת השירה, "כי יומם ולילה מוטל עליהם לעסוק במלאכת השיר" (מצודת דוד דברי הימים א' ט/לג).

בפירושו של הגאון מוילנא זצ"ל לשיר השירים (ז/ו), חבויה ידיעה מעניינת מאד. הגאון כותב, כי למרות המאמצים הרבים שהלווים המשוררים נדרשו להם בעת שירתם, גרונם לא כאב ושריריהם לא דאבו. לדעתו, זוהי כוונת הפסוק (שיר השירים ז/ה) "צוארך כמגדל השן".

דף יא/ב משורר ששיער בשל חבירו במיתה

מדוע לוי רשאי לעסוק במקדש במלאכה אחת בלבד

חקירה מעניינת קיימת בהגדרת הלכה מהלכות הלווים ששירתו בבית המקדש.

תפקידים רבים היו בבית המקדש, היו לווים שקיבלו אחריות על השערים שבבית המקדש, ואחרים התמנו לשורר בבית המקדש, וכן הלאה. אביי אומר בגמרתנו, כי "משורר ששיער חייב מיתה". על כל לוי לעבוד בעבודתו בלבד, והוא אינו רשאי לעבוד במלאכה שאינה מלאכתו.

הרמב"ם כותב (הל' כלי המקדש פ"ג הל' כ'), כי לוי משורר שהזקין וקולו אינו ערב, "יראה לי שאינו נפסל אלא לשורר שירה, אבל יהיה מן המשוערים". האם פסק הלכה זה אינו סותר את דברי גמרתנו, כי על כל לוי לעסוק במלאכתו בלבד?

ובכן, מתברר, כי קיימות שתי גישות שונות בראשונים להבנת האיסור שהוטל על הלווים לעסוק במלאכה אחרת שאינה מתפקידם, כלהלן.

ההבדלה בין הכהנים ללווים מובנת היטב. הגדרות נפרדות ודינים שונים לכהנים וללווים, וניתן לתחום את עיסוקו של הלוי לעבודות הלווים בלבד, שכלפי הכהנים הוא נחשב כזר שעשה מלאכת כהן. כאשר נבקש לבחון את איסורו של הלוי לעסוק במלאכת לווים שהוא לא הופקד עליה, ניתן לפרש זאת בשני אופנים. יתכן, שלאחר שהוא מונה לעסוק בתפקיד מסויים, הוא נחשב כזר לגבי התפקיד האחר ולפיכך הוא אינו רשאי לעסוק בו. יתכן גם, כי אמנם הוא אינו נחשב כזר לגבי התפקיד האחר, שסוף סוף עשה מלאכה שהוא ראוי לה, שהרי לוי הוא, אלא שהוראה זו נועדה כדי שכל לוי יתרכז במלאכתו ויבצענה על הצד הטוב ביותר.

מהתבוננות בדברי הראשונים עולה, כי הם נחלקו בהגדרת האיסור שבו אנו עוסקים. הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פרק מ"ה) כותב, "וכן הזהיר כל אדם מעובדי המקדש שלא יתעסק במלאכת חבירו, כי המלאכות והעסקים המסורים לרבים, אם לא ייוחד איש למלאכה מיוחדת, יפול ההתרשלות והעצלה מן הכל", וכן כתב ה"חינוך" (מצווה שפ"ט).

ואילו הרמב"ן (ספר המצוות מצווה ל"ו) כתב, כי הלווים היו מחולקים למשמרות, כמשמרות הכהונה, על פי הלכה למשה מסיני, ולפיכך נאסר על בן משמרת אחת לעסוק בעבודת משמרות אחרות [הרמב"ם אינו חולק על כך שהיו משמרות לווייה, אך לדעתו הן סודרו על ידי דוד המלך ואינן הלכה למשה מסיני, רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג הל' ח', עיי' חידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת פרשת במדבר, דברות אריאל סי' כ"ד, השג יד בסוגייתנו].

מעתה, מובן היטב מדוע הרמב"ם נקט כי לוי משורר שהזקין ופסק מלשורר רשאי לעבוד כשוער, שכן, לא נאסר עליו לעשות כן אלא כדי שיתרכז בעבודה אחת ויעשנה בשלמות, ולאחר שפסק משירה, אין כל עילה למנוע ממנו להתרכז במלאכת השוערים.

דף טז/א כל המספר לה"ר... הא דלא אהנו מעשיו...

מהות איסור לשון הרע

בשבוע זה לומדי הדף היומי יעסקו בסוגיה המרכזית והעיקרית שבש"ס הנוגעת לעניין איסור לשון הרע ורכילות, והמהווה יתד ופינה להלכות אלו, כפי שניתן להיווכח בספר "חפץ חיים" ובספר "שמירת הלשון" המושתתים על סוגייתנו.

מדוע ה"שולחן ערוך" התעלם מהלכות לשון הרע? גמרתנו מפליגה בחומרת איסור לשון הרע, שהיא שקולה כנגד עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים! משכך, עולה מאליה השאלה, מדוע ב"שולחן ערוך" לא נזכרו הלכות לשון הרע. התשובה לכך צריכה להעביר צמרמורת בגבו של כל יהודי - בשנים עברו, היה איסור זה פשוט כל כך וברור, עד שלא היה צורך לכותבו... צא ובדוק, אם נזכר ב"שולחן ערוך" שאסור לאכול חזיר, זה וזה אינם בו מחמת שהכל יודעים זאת (שו"ת

שמו של רבי יוסף יצא לפניו כחריף ובקי ובשל כך שיחרו לפתחו קהילות רבות כי יאות לקבל על עצמו לכהן בעירם ולפארם. אך בענוותנותו כי רבה דחה את כל הבקשות וסירב בכל תוקף לשררת הוראה והנהגה.

את ביתם פרנסו בני הזוג מחנות לממכר יי"ש, אשר נוהלה על ידי זוגתו הצדקנית, והוא היה מסייע על ידה בעת שנתבקש.

ביום מן הימים ביקשה רעייתו כי יסור אל החנות. לקוח נכבד מבקש לרכוש כמות גדולה של יי"ש, ויש למלא כדים מן החביות הגדולות שבמרתף ולהעלותם אל החנות. רבי יוסף ירד המרתפה, פשפש ומצא את הכדים, פתח את ברז החבית והחל במלאכה.

חלפה שעה קלה וראשו עדיין לא נראה מבצבץ במעלה המדרגות. הלקוח המתין בסבלנות, הרבנית התנצלה והסבירה כי נדרש זמן מה כדי למלא כמות כה גדולה של יי"ש ובוודאי תכף ומיד יעלה בעלה עם הכדים החתומים.

כשעלו אדים משכרים מן המרתף ומלאו את חלל החנות, הזדרזה הרבנית המרתפה ואת אשר חזו עיניה לא שכחה לעולם. חבית יי"ש אדירת ממדים מוריקה את תכולתה בעד הברז שבתחתיתה. תחת הברז עומד כד קטן שהתמלא זה מכבר ובלית ברירה עדפיו ניגרים על פני הקרקע... סמוך לחבית ולכד עומד רבי יוסף, שקוע בשרעפיו, רגליו טובלות ביי"ש והוא... ראשו וכולו מהרהר בסוגייה חמורה שהחל ללמוד לפני שנקרא אל החנות כדי לסייע לרעייתו.

אנחות השבר של הרבנית וקריאות התדהמה של הלקוח הנכבד הקיצו אותו מהרהוריו, ובעמדו במרתף הבין כי זה עתה נגרם בעטיו נזק ממוני כבד, שזמן רב יארך עד שיצליחו להתאושש הימנו **כך** זכתה הונגריה באחד מרבניה הדגולים. באותו יום, במפתיע, קיבל רבי יוסף ארבעה מכתבים. שלשה מהם נשאו הצעות לשמש כרב ואב"ד, והמכתב הרביעי התקבל מאת בעל הדברי חיים זצ"ל, אשר האיץ בו ליטול על עצמו משרת רבנות, כי הגיעה העת לכך. הדברי חיים הוסיף וציין, כי אם לא יאות לקבל על עצמו עול רבנות מרצונו הטוב, סופו שישמש ברבנות מפני הכורח...

שם, במרתף היי"ש, קיבל רבי יוסף בלית ברירה את ההחלטה, ליטול על עצמו עול רבנות. במשרתו זו לא יגיס יי"ש על הקרקע...

סמוך לשנת תר"ל עטה רבי יוסף על עצמו את אדרת הרבנות של פישפיק-לאדן וגלילותיה, ובחלק השני של ספרו שהוציא בשנת תר"ל, כבר חתם כרבן של קהילות אלו.

☆ ☆ ☆

מעשים רבים, זהים או דומים, מסופרים על רבים מגדולי ישראל. מטבע בריותם הם היו כאחד האדם, אולם אהבתם העזה והעצומה ללימוד התורה הקדושה, רוממתם טפח וטפחיים מעל הקרקע.

לא היה זה מפני שהיין לא עניין אותו, כי אם מפני שרק התורה עניינה אותו...

הזוכה ללמוד תורה בעמל ולשקוד על תלמודו בהתמדה, זוכה לחוש טעם גן-עדן נפלא ומיוחד, שאין כדוגמתו, עד שבאותה שעה התורה היא כל עולמו, וכל עולמו הוא התורה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה, כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

"שבט הקהתי" ח"ב סי' שכ"א). אגב, הרמב"ם (בפירוש המשניות, מנחות פ"ד) כותב, כי מחמת סיבה זו, רבי הקדוש לא כלל במשניות את הלכות תפילין ומזוזה, משום שהללו היו נפוצות לכל.

טבילה במקווה לאחר לשון הרע: מיני אז ועד היום, חלה ירידת הדורות ונוצר צורך חיוני לשוב ולשנן את הלכות לשון הרע, עד שהיו שכתבו, כי המצב העגום מהווה סיבה בפני עצמה להצדיק את הנוהגים לטבול במקווה בכל יום. שכתב בעל ה"אור זרוע" (הל' שליח ציבור סי' קי"ב), כי אדם שעבר עבירה וחזר עליה בתשובה, זקוק לטבילה. מאחר שבעוונותינו הרבים מצוייה המכשלה באיסורי לשון הרע, וטרם השינה כל יהודי מתוודה ומתחרט על מעשיו, הרי הוא בעל תשובה ויפה לו הטבילה למחרת... (לקט הקמח החדש סי' נ"ג ס"ק מ"ו).

הבה נתעמק במהותו של "איסור לשון הרע".

מדוע אסור לגנוב 'לתועלת' ומותר לספר לשון הרע 'לתועלת'? היתר מעניין מאד קיים באיסור לשון הרע. בעוד שהאיסור חמור ככל איסורי התורה, מאידך, הותר לדבר לשון הרע לתועלת, כמבואר בהרחבה בספרי ההלכה העוסקים בהלכות לשון הרע. האם מאן דהוא מעלה על דעתו כי מותר לגנוב, לגזול, להזיק ולפגוע לתועלת??? במה נשתנה איסור לשון הרע מיתר האיסורים, שמותר לעבור עליו לתועלת.

שומה עלינו להסיק, כי אנו חסרים בסיס חשוב בהבנת איסור לשון הרע.

כתב הרמב"ם (הל' דעות פ"ט הל' ה'): "אחד המספר בלשון הרע בפני חבירו או שלא בפניו, והמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חבירו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו, הרי זה לשון הרע". נמצאנו למדים, כי איסור לשון הרע הוא, לספר דברים שעלולים לגרום נזק לזולת. מהו 'נזק', גם זאת התורה קובעת, וכאשר סיפור הדברים נעשה לתועלת, אין זה נחשב גרימת נזק לזולת. ניתן להבין את הדברים על פי דבריו של ה"חפץ חיים" זצ"ל (רכילות כלל ט' ס"ק ט').

ה"חפץ חיים" כותב, כי אם נודע לראובן כי חנווני מבקש להעסיק בחנותו פועל אשר גנב מוצרים במקום עבודתו הקודם, עליו ליידע את החנווני בדבר טיבו של האדם העומד להיות מועסק על ידו. ברם, אם החנווני יוציא את הדברים מהקשרם ויקבל אותם בצורה חמורה בהרבה, ויחשוד בו בדברים נוספים שאין בו, אסור לספר זאת לחנווני. זאת מאחר, שפועל זה אכן אינו ראוי לעבוד בחנות, כל עוד לא שב מדרכו הרעה, וממילא, המספר אינו גורם לו כל נזק, כי אכן אין זה מקומו. אולם, המספר אינו רשאי לספר את הדברים כאשר הם ישפיעו עליו לרעה במישורים שבהם אינו אשם, שזוהי גרימת נזק. [ראוי לציין, כי גם כדי לספר לשון הרע לתועלת, יש לעמוד בתנאים נוספים המבוארים בספר "חפץ חיים" בהל' לשון הרע כלל י' ובהלכות רכילות כלל ט'].

דף טז/א מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם

העברת רשימות תורמים בין גבאי צדקה

בגמרתנו אנו למדים, כי אסור לשבח אדם על טוב ליבו בפני אחרים, כאשר יש בסיפור הדברים היזק עבורו, כגון, החוזר ושונה כי התארח בבית פלוני והתקבל בכבוד רב והאכילוהו והשקוהו עד בלי די, שיש לחשוש כי הדברים יתפרסמו ולבסוף בעל הבית יגיע לכדי התרוששות כלכלית.

לאור דברי גמרתנו, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נדרש לדון בנוהג המקובל בין גבאי צדקה, מתרימים ומשולחים, להעביר ביניהם רשימות של נדבנים ותורמים, לאחר שהם מוודאים, כמובן, כי האדם שלו הם מעבירים את הרשימה הוא מהוגן ומהימן. השאלה העומדת על הפרק היא, אם העברת רשימות הנדיבים מיד אחת לרעותה, אינה דומה למפיץ שמועות על אדם המאכיל ביד רחבה את הנכנסים למעונו.

הגר"מ זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"ג סי' צ"ה) השיב באופן ברור, כי אין כל חשש בנידון, תוך שהוא מוודא כי קביעתו מתיישבת לפי כל פירושיהם של רש"י ושל בעלי התוספות בגמרתנו, כלהלן.

ניתן להבין, כי גמרתנו אינה באה לשלול את פרסום תכונותיו הנדיבות של המארח, כי אם בפני אנשים שאינם מהוגנים, אשר עלולים לנצל את טוב לבו (תוס' בבא מציעא כג/ב ד"ה "באושפיזא", מובא בשטמ"ק עה"ד אות א'), או בפני חורשי בליעל אשר ינסו לשדוד ממנו את ממונו (רש"י ד"ה "ושומעין"). מעתה, לפי פירוש זה, אין כל איסור לפרסם בקרב חברה מהוגנת את תכונותיו הנדיבות של אדם מסויים.

רש"י (שם) מפרש את הגמרא באופן נוסף. לדעתו, קיים חשש כי לאחר שתכונותיו הנדיבות של בעל הבית יעשו להן כנפיים, אורחים יפשטו על ביתו, לאו דווקא אנשים שאינם מהוגנים, וממונו יתכלה עד מהרה. לכאורה, היה מקום להשוות בין המקרים ולטעון, כי כשם שאין לפרסם כי פלוני מארח בנדיבות, כך אין לספר לזולת על נדבן המוזיל מעות לצדקה. ברם, הגר"מ פיינשטיין זצ"ל טוען ומוכיח, כי יש להבדיל בין המקרים. חכמינו ז"ל ידעו, כי אדם שעניים מתדפקים על דלת ביתו ומבקשים לאכול ארוחה חמה, אינו מסוגל לסרב להם, ואם ביתו ימלא באנשים מסוג זה, לא יארכו הימים עד שהוא בעצמו יהיה כמותם. ברם, כאשר מבקשים מאדם תרומה רבתי, בדרך כלל הוא אינו חש אי נוחות לומר 'אין באפשרותי', וממילא אין בפרסום נדבנותו פגיעה במעמדו הכלכלי.

פנינים

דף יג/ב כנור של מקדש של שבעת נימין היה ... למנצח על השמינית

דו רה מי

חכמת הנגינה, כותב המקובל האלוקי בעל "משנת חסידים", בנוייה על שבעה קולות הבאים בשבע מדרגות [שבעת התווים, דו-רה-מי-פה-סול-לה-סי]. למרות שכל התווים מדורגים זה מעל זה, מכל מקום, כל שבעה ושבעה מהווים יחידה אחת בשם אוקטבה. כאשר שני אנשים שרים ואחד פותח בתו שונה מאותה אוקטבה - השירה צורמת את האוזן, לא כן אשר הוא שר בטון גבוה יותר, מאוקטבה אחרת.

זהו "למנצח על השמינית". שרו בשני קולות, כאשר בין שני המשוררים היה הפרש של שמונה תווים... (דברי ישראל, להאדמו"ר ממודז'יץ).

ובשם גדולי החסידות נאמר, כי לעתיד לבוא יתווסף תו שמיני בכל אוקטבה. זהו מה שנאמר כאן בסוגיה שכינור של בית המקדש היו בו שבע נימים, ולעתיד לבוא יהיה של שמונה. אין זה מספר בעלמא, אלא שינוי מהותי בחכמת הנגינה...

דף יג/ב קרי לה נֶבֶל

נבל מי שמנבל

בירושלמי (סוכה פרק ה) נאמר, כי נקרא הנבל בשמו זה מפני שבקולו היפה מנבל הוא את שאר כלי הזמר. **תמה** החידושי הרי"ם זצ"ל: אם כן, "מנבל" היה לו להקרא!?

שוב חזר וענה: אין לך נָבָל מזה שמנבל אחרים...

דף טו/א כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר

מדוע הזיווג כקריעת ים סוף?...

בעלי התוספות (ד"ה "בשם") מביאים דעת ראשונים הטוענים, כי מסלול בני ישראל ביבשה בתוך הים בקריעת ים סוף, לא הגיע מעברו האחד לעברו השני אלא הסתובב בצורת האות חית בלבד

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וזוכים בסיפוק רוחני עצום!

חודש ראשון התנסות חינם

קבע עיתים ללימוד> עכשיו> 3029*

אמרה יפה נפוצה לפרש על פי זה את מאמר חז"ל "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף". כידוע, בני ישראל עברו בים סוף בתוככי י"ב שבילים, שבט שבט בשביל המיוחד לו. מאחר שהמסלול התפתל בחצי עיגול, הרי שהשבט שהיה קיצוני ביותר צעד דרך ארוכה יותר מן האחרים.
הוי אומר: הכל עוברים את הים, אולם יש מי שבא בארוכה ויש מי שבא בקצרה. ואף בזיווג כך הוא...

דף טו/ב כל המספר לשון הרע...

ישיחו בי יושבי שער

בספרים הקדמונים נאמר, כי זכויותיו ומצוותיו של מספר הלשון הרע עוברות אל זה שעליו סיפר.
היו שפירשו בכך את דברי דוד המלך בתהלים (סט/יג) "ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר". ומה לו לדוד המלך לציין את טיבם של אלו שסיפרו עליו לשון הרע? ברם, מתאונן היה ואומר: התינח אם גדולים וצדיקים היו מדברים עלי; אולם יושבי שער ושותי שכר אלו - מה זכויות יש להם? אפילו רווח זה אין לי מכך... (תהלים - כרם חמד).

דף טז/א על שבעה דברים נגעים באין... ועל צרות העי

סופה של צרות עין

השייכות בין צרות עין לצרעת פשוטה בתכלית. אדם צר עין מרחיק מעליו את בני האדם. מצב זה מומחש לו היטב כאשר הוא מצטרע ויושב בדד מחוץ למחנה.
ולא לחינם מצורע חמור מאחרים, שמצורע עשיר שהביא קרבן עני לא יצא ידי חובה (עיי' יומא מא/ב), שאם עדיין צר עין הוא, וחס על ממונו מלהביא קרבן יקר - עדיין במריו הוא עומד וכיצד יתכפר... ("משך חכמה", מצורע).

דף יח/ב שנה האמורה ... כולן מעת לעת

יום הולדת - לא תמיד משנה את גילו של האדם

סוגייתנו מהווה מקור למחלוקת חריפה בין הראשונים, לגבי מניין בני ישראל במדבר.

אדם האומר "ערכי עלי", עומד להערכה לפני הכהן, אשר קובע את הסכום שעליו לשלם לגזבר ההקדש, לפי גילו של המעריך. אם הוא זכר בן עשרים, ישלם חמישים שקל בשקל הקודש, ואם הוא זכר בן שישים, ישלם חמשה עשר שקלים. בגמרתנו מבואר, כי גילו של האדם לגבי ערכין נקבע לפי תאריך הולדתו, ואדם שנולד בג' סיון נחשב בן עשרים החל מג' סיון.

שתי ספירות בהפרש של מספר חודשים והמניין לא השתנה: בתקופת שהותם של בני ישראל במדבר, הם נמנו מספר פעמים בציוויו של הקב"ה. הראשונים עומדים על דבר פלא שאירע באחת הספירות. בני ישראל נמנו בחודש תשרי (עיי' רש"י שמות ל/טז), לאחר שנסלח להם חטא העגל, ומניין בני גיל עשרים שנה ומעלה היה שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים (פקודי).

הפלא ופלא. בחודש אייר שלאחר מכן, מניינם של בני ישראל עמד על... שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים! (במדבר א/מו) בדיוק אותו מספר של יהודים. היתכן, תמהים הראשונים, חצי שנה תמימה, וכל שינוי לא התרחש במניין בני ישראל?

ראש השנה, מעין יום הולדת כללי: מכח תמיהה זו רש"י (שם) מסיק, כי כאשר מנו את כל היהודים שמגיל עשרים שנה ומעלה, מנו אך ורק את אלו שבראש השנה כבר מלאו להם עשרים שנה, ולפיכך, אף על פי שעד חודש אייר נכנסו אלפי צעירים לשנתם העשרים ואחת, הם לא נמנו במניין התורה.

הרמב"ן (שם י"ב) מתייחס לפירושו של רש"י והוא תמה, כי ביאורו של רש"י מניח את הדעת לגבי השאלה כיצד יתכן שלא התווספו בני עשרים למניין בני ישראל, אך אין בכך מענה, כיצד זה אירע, שאיש לא נפטר במהלך מחצית השנה שחלפה בין פקידה לפקידה. מלבד זאת, מקשה הרמב"ן על רש"י ממשנתנו, כלהלן.

משנתנו עוסקת בקביעת גיל הנערכים, שאדם האומר ערכי עלי, או ערך פלוני עלי, מתחייב בתשלום ממון להקדש לפי גילו של הנערך. והנה, המשנה לומדת את קביעת גיל הנערכים ממניין בני ישראל במדבר, שכפי שלגבי מניין בני ישראל במדבר נאמר "מבן שישים **ומעלה**" והכוונה היא, שמי שהיה בן שישים בדיוק לא נחשב כבן שישים, אלא רק בן שישים ויום אחד נחשב כבן שישים - "בן שישים **ומעלה**", הוא הדין לגבי נערכים. הרי לנו, אומר הרמב"ן, כי גילם של בני ישראל במדבר נקבע לפי תאריך הולדתם המדוייק ולא מראש השנה לראש השנה!

המלבי"ם (במדבר א/א) מתרץ את קושיית הרמב"ן ממשנתנו, כי כל דבריה אינם אלא לקבוע איזה אדם נחשב בן שישים בכניסת השנה החדשה, האם די בכך שהוא בן שישים, או שמא יש צורך שיהא בן שישים ויום אחד. ממילא, אין כל הוכחה ממשנתנו בדבר השאלה, אם גילו של האדם נקבע לפי יום הולדתו או לפי שנת לידתו (כמבואר בתוס' יט/א ד"ה "לערכין").

המלבי"ם מוסיף, כי פירושו של רש"י מתקבל ביותר על הדעת, משום שסביר להניח שמניין בני ישראל נערך במשך מספר ימים. לו היו מונים את כל מי שהפך לבן עשרים בעת עריכת המפקד, היה קושי עצום בדבר, שבכל יום יש לחזר אחר אלו שלא ניתן היה למנותם ביום הקודם ובנתיים הם השלימו את שנתם העשרים. לפיכך נקבע, כי גילם של הנמנים ייקבע מראש השנה לראש השנה.

ומה עם המתים, הרי קיימת אפשרות שאדם אשר נמנה בתחילת המפקד, הלך לעולמו בעיצומו של המפקד ולא ניתן להכלילו במניין הכולל של בני ישראל? על כך עונה המלבי"ם, כי בתקופה זו לא מת איש מבני ישראל!

